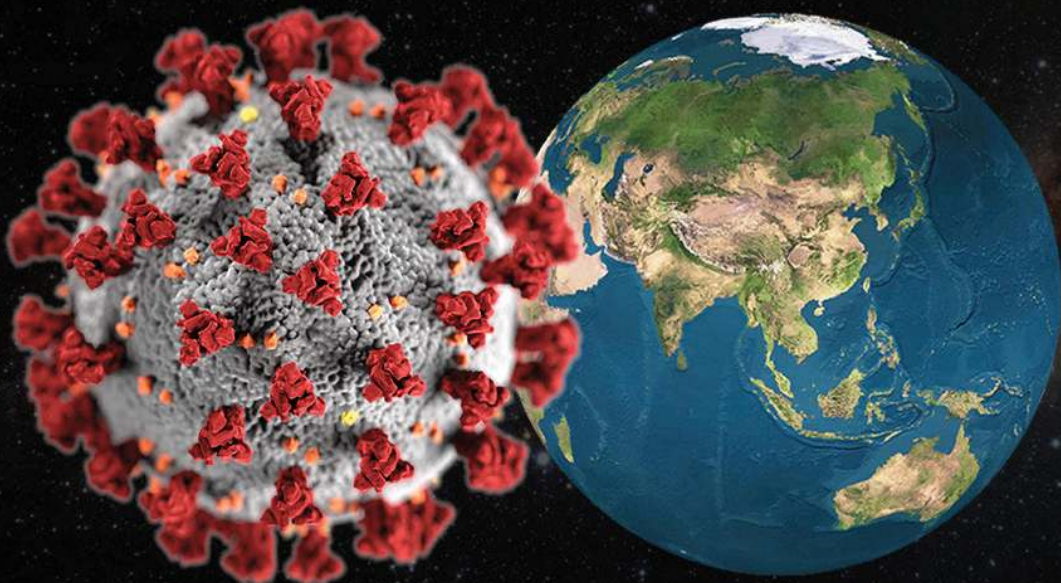

Jesmo li dobili novu priliku?

Piše: dr. sc. Mirjana Matešić, ravnateljica HR PSOR-a

Hoće li Covid-19 promijeniti način kako vrednujemo planetu Zemlju

Neočekivana kriza nas je izbacila iz kolotečine i pokvarila kako poslovne tako i privatne planove. Mi u HR PSOR-u sretni smo što smo 5. ožujka uspješno organizirati i realizirati Forum Savjeta za rodnu ravnopravnost, samo nekoliko dana prije no što je sve stalo. Mnogi su nam planovi na čekanju, a tako je sa svakim poslovnim subjektom i pojedincem u Hrvatskoj i mnogim zemljama svijeta.

Što možemo očekivati? Gospodarstvo je zabrinuto, proizvodnja se još kako-tako odvija, no usluge su potpuno stale, najviše to brine mikro i mala poduzeća, ali i veliki su „na ledu“. Možda ste pročitali, ovih dana da je uprava Valamara odlučila odreći se svojih plaća kako bi sredstva uložila u zadržavanje zaposlenika. Nadamo se da će turistička sezona, ili barem njen glavni dio, ipak biti zadovoljavajuća.

Jeli se ovo moglo predvidjeti? Svi smo ovih dana zatrpani video-klipovima koji se masovno dijele putem WhatsAppa ili Vibera, neki su edukativni, neki govore o teoriji zavjere. Dok neki smatraju da je virus pobjegao iz laboratorija, drugi pak tvrde da je panika i strah pretjeran te da će mjere koje poduzimaju države članice EU učiniti više posredne štete uništavanjem gospodarstva i posredno gubitka više života no što ćemo ih izgubiti zbog Covid-19. A Hrvatske mjere takozvanog *lock-downa* spadaju među strože na svijetu.

Vlada je ovih dana predstavila mjere za rasterećenje gospodarstva.

Gospodarstvenici ih kritiziraju kao nedovoljne, sindikati su se zabrinuli za mogućnost suspenzije prava radnika zagwarantiranih Zakonom o radu, udruge su zabrinute zbog moguće suspenzije demokracije, vladajući zbog preslabog punjenja proračuna koje bi moglo uslijediti otpuštanjem obveza gospodarstva. Očekivano, razne interesne skupine zastupaju svoje interese, donosioci odluka morat će procijeniti koliko je stvarno netko ugrožen te odmjeriti one ustupke koje će spasiti većinu gospodarstvenika i radnih mjesta, a istovremeno sačuvati državu od bankrota.

Kao jedna od opcija koje se zagovaraju, smanjenje je plaća u javnom sektoru.

Svi bi trebali dati svoj obol u sprečavanju ili barem umanjenju recesije koja je neminovna.

I sama sam pobornik ovog

prijedloga. Jasno je da treba sačuvati pa ako treba i povećati primanja djelatnika u zdravstvenom sektoru koji su na prvoj crti obrane, a možda još nismo ni vidjeli ono najgore. Tu su i druge hitne službe kao što su policija i vatrogasci koji su na terenu, ne pitaju za rizike. No svi ostali, trebali bi dati svoj obol u sprečavanju ili barem umanjenju recesije koja je neminovna. Sjetimo se da ima puno drugih zanimanja o kojima ovih dana ovisimo. Proizvođači hrane, čiji zaposlenici svakodnevno dolaze na posao, blagajnice i trgovkinje u prodavaonicama hrane, dostavljači, ljekarnice i mnoge druge službe privatnog sektora riskiraju svoje zdravlje kako bi nam život koliko toliko i dalje bio funkcionalan. No njihova primanja i radna mjesta nisu sigurna, ne štiti ih državni proračun. Usprkos tome što su i oni na prvoj crti obrane, mogli bi sutra ostati bez posla. Nedaće krize i recesije koja slijedi trebala bi se rasporediti na sve građane Republike Hrvatske. Zato bi zaposlenici u državnom sektoru trebali pristati na smanjenje plaća u interesu očuvanja radnih mjesta onih koji njihove plaće dugoročno financiraju.

I mi u HR PSOR-u smo zatečeni ovom krizom. Kao ekolog, sklona sam vjerovati da se priroda uvijek vraća u ravnotežu. Moja reakcija na pandemiju iz tog razloga nije panična. Slušam i one druge koji izražavaju zabrinutost da bi recesija koja će uslijediti mogla potencijalno uništiti više života no sama epidemija Covida-19. Stoga sa zanimanjem promatram kako se s donošenjem odluka o karanteni nose druge zemlje kao primjerice Švedska. Hoće li se njihov model pokazati uspješnim ili će završiti kao katastrofa? Srećom nisam od onih koji moraju donijeti ozbiljne odluke, nisam sigurna da itko danas ima sve informacije koje su potrebne za donošenje ključnih odluka bez ozbiljne dileme.

Utjecaj čovjeka na promjene u prirodi

No, kao osoba koja se bavi održivim razvojem, logično promišljam aktualne događaje kroz prizmu održivog razvoja odnosno kako zapadna civilizacija i njena ekonomija utječe na planetu Zemlju i njene ekosustave, izvore resursa te održivost njihovog crpljenja. Logično, promišljam i novonastalu situaciju te moguću poveznicu Covida-19 i ponašanja čovjeka prema prirodi. I nisam se iznenadila kada sam pronašla mnogo studija, istraživanja i znanstvenika koji su ovu poveznicu opisali.

Veliki broj znanstvenika naime smatra da je utjecaj čovjeka na prirodu i gubitak biološke raznolikost faktor koji olakšava novim virusima i bolestima kao što je Covid-19 da se razviju. Čak je razvijena nova disciplina koja se zove planetarno zdravlje, koja se bavi sve jasnijom povezanošću između blagostanja čovjeka i drugih živih organizama pa i čitavih ekosustava. Ljudske aktivnosti kao što je izgradnja autoputa, rudarenje, lov i sječa šuma uzrokuju invaziju divljih područja prirode u kojima se u raznim životinjama i biljkama kriju nebrojeni, nama nepoznati

virusi. David Quammen, autor teksta *Prelijevanje: utjecaj životinja na sljedeću pandemiju*, koji je objavljen u New York Timesu, smatra da uništavanje prirode, izrabljivanje životinja i ljuljanje ravnoteže ekosustava olakšava oslobađanje virusa iz njihovih prirodnih domaćina i oni tada traže novoga.

Smanjenje barijera između divlje prirode i čovjeka kao i smanjenje broja divljih životinja, domaćina, povećava mogućnost prelaska na čovjeka, što je i vrlo logičan izbor budući da je ljudskih jedinki kao potencijalnih budućih domaćina dostupno u izobilju.

Divlji ekosustavi pod iznimnim su pritiskom svuda na svijetu, životinje gube staništa, prelaze u nova, miješaju se i povećavaju protok uzročnika bolesti. Iako je divlja priroda sama po sebi u ravnoteži, upravo su djelovanja čovjeka na ljuljanje te ravnoteže uzrok ovakvih pojava. Prirodni domaćini, najbolji su izbor za svaku bolest, znači ili ugroza domaćina ili značajan pad broja jedinki pokrenut će proces prelaska uzročnika na novu vrstu.

Povezanost tržišta

Ima li tu i naše odgovornosti? Za mene su stvari jednostavne i jednoznačne. Čovjek je otuđen od prirode. Blagostanje u kojem živimo teško povezujemo s degradacijom okoliša. Naše potrebe za život u izobilju uglavnom se zadovoljavaju na resursima trećih zemalja pa onda i štete za okoliš ne pripisujemo sebi jer se ne smatramo odgovornima. No, potražnja za drvom, mineralima i resursima dovodi do degradiranja okoliša i narušavanja ekosustava što izaziva širenje bolesti. Termin koji znanstvenici koriste jest bio-sigurnost koja se sastoji od prepoznavanja slabijih karika i sprečavanje prelaska patogena, a aktivnosti koje uključuje jest i jačanje zdravstvene usluge u zemljama u razvoju.

Rizici su sve veći, zbog globalizacije, ljudi su mobilniji pa se i potencijalne ugroze brže šire što se vidi i na slučaju širenja Covid-19. Zbog toga i naša reakcija mora biti brža, moramo mijenjati ljudsko ponašanje, ali i razumjeti kako život funkcionira na razini lokalnih zajednica.

Kažu svi da nakon ove pandemije ništa neće biti kao prije i da će nam se životi stubokom

Gospodarstvenici smatraju da je ovo prilika za novi početak, za dubinske promjene koje moramo integrirati u naš način proizvodnje i potrošnje.

promijeniti. Možda je ovo i prilika za sve nas. Dok s jedne strane slušamo o zaustavljanju života na zapadnoj hemisferi, istovremeno do nas dopiru informacije o prirodi koja se momentalno oporavlja. Emisije stakleničkih plinova pale su ispod svakih očekivanja, sva druga zagađenja su minimalizirana, internet pune fotografije zelene vode u venecijanskim kanalima, patke i druge ptice su se tamo vratile. I gospodarstvenici smatraju da je ovo prilika za novi početak, za dubinske promjene koje sada kad krećemo skoro iznova, moramo integrirati u naš način proizvodnje i potrošnje. Promjene su potrebne i kod bogatih i kod siromašnih društava. Možda smo dobili novu priliku, zašto ne bismo sada, dok sjedimo u ovoj prisilnoj karanteni, daleko od svojih poslova i dnevnih zadataka, promislili što možemo promijeniti u svom načinu poslovanja kako bismo kad se vratimo na posao mijenjali ponašanje, proizvodnju, i sve druge odluke koje donosimo u smjeru održivosti. Jer ako je ovo zaista nova prilika, možda je posljednja, ne bismo je smjeli propustiti.